

SBURĂTORUL

REVISTĂ=LITERARĂ=SI=ARTISTICĂ

IN ACEST NUMĂR:

- E. Lovinescu* Ceia ce nu se mai poate
Elena Farago Să mutăm altarul...
Maiorul Gheorghe Brăescu . . Balul Prefecturii
Victor Eftimiu Clopotele din Suceava
Ion Sân-Giorgiu Elegii

Cronici: *Virgiliu Moscovici:* Teoria istorică a lui A. D. Xenopol;
Mihail Iorgulescu: Darurile Pământului de Nichifor Crainic.

=APARE=SĂMBĂTA=

A apărut :

E. LOVINESCU

„CRITICE“

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

„SBURATORUL

REVISTA SĂPTĂMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ.

BCU Cluj / **COLABORATORI:** ry Cluj

F. Aderca, I. Barbu, Gh. Brăescu, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Săn-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Măndru, Liviu Marian, Claudia Mișian, Corneliu Moldovanu, D. Nanu, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al. Răily, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE :

UN AN LEI 50 = ȘASE LUNI LEI 30

Pentru învățători, profeși și studenți

UN AN LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația : Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe pe adresa d-lui E. Lovinescu, str. Câmpineanu, 40.

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

Ceia ce nu se mai poate

D. Ion Alexandru Brătescu-Voinești, directorul Camerii, directorul *Lamurei*, membru al Academiei Române, membru în comitetul de lectură al Teatrului Național, directorul *Daciei*, membru în comitetul *Cărții românești* și al *Vieții românești*, și autorul a două prețuite volume de nuvele, a fost numit prin delegație și director general al Teatrului Național. Fecunditatea literară a marelui nostru prozator se va resimți poate prin această numire; teatrul a câștigat însă în fruntea lui un dramaturg de valoare, cu o competență, o energie, o inițiativă și o autoritate incontestabile.

Sarcina esențială a unui director de teatru este întocmirea repertoriului. Alegru, d. Ion Al. Brătescu-Voinești a pășit la muncă din prima zi. Cu ajutorul gărzii fidele ce se formează în jurul oricărui director, d-sa a rezolvat problema repertoriului cu rapiditatea omului deprins cu realizări prompte. După cât ni se spune, s'au desgropat câteva succese din trecut ale Teatrului ca *Prostul*, *Banii*, *Cărăbușii*; s'au mai adăugat și noutăți ca *Nepotelul*.

Mai lipsesc *Venera* și *Papagalul*, *Cocuța*, și *Bărbații Leontinei* pentru ca toate vechile succese ale Teatrului Național să fie reunite într'un program de conciliare. Vremurile noastre nu l mai pot însă primi.

Un astfel de repertoriu e ceia ce nu se mai poate.

*
*

Teatrul Național e făcut ca să joace piese românești. Formula trebuie înscrisă pe frontispiciul leului culcat pe labe din Calea Victoriei. Înțeleasă de Pompiliu Eiiade, ea

a fost aplicată aproape integral, deși cu succese variate, de d. Ion Peretz. Legea teatrului poate prevedea trei piese românești pe an; conștiința datoriei ce avem față de cultura română nu ne mai permite însă să ne punem la adăpostul unor articole, îndrăsnețe, pentru timpul lor, perimate pentru epoca noastră în afară de repertoriul clasic, mare și necontestat, în afară de Sofocle sau de Shakespeare, în afară de Molière sau de Ibsen, Teatrul Național nu poate juca sub nici un cuvânt *Nepoțelul* sau *Bărbații Leontinii*. În anii din urmă am cucerit oarecare drepturi. Drepturile câștigate nu se pierd și dreptul culturii românești într'o instituție de stat susținută cu jertfe apreciabile s'a înfipt atât de adânc în conștiința noastră încât cu greu l'am putea abandona de gustul armoniilor interne.

Artiștii se pot gândi numai la punerea în lumină a calităților lor. E și firesc. O direcție vigilentă trebuie să aibă însă în vedere interesul culturii naționale. Cu acest gând au pornit, dealtfel, scriitorii și bărbații politici ai generației trecute la întemeierea *Societății filarmonice*. În afară de frumosul necontestat, care e un factor educativ și cultural prin însăși prezentarea lui, Teatrul Național nu poate avea alt țel decât încurajarea literaturii naționale, cu orice fel de sacrificii. Nu va evita mediocritatea. Cu puțință. E preferabilă însă mediocritatea națională mediocrității străine; ocolind Scyla să nu dăm peste Caribda. Simularea e și o stimulare; încurajarea temporară a mediocrității precipită mersul progresului și e datoria noastră să-l ajutăm chiar cu riscul protestării legitime a artiștilor și cu oarecare neplăceri bugetare. O țară care și suportă cu atâta dărnicie vițiile și parazitismul trebuie să-și suporte și literatura. E cea mai mare dintre obligații și cea mai neînsemnată dintre jertfe.

Nu se mai poate reveni la vechiul sistem al pieselor bulevardiere și al comediilor cu humor tudesc. Conștiința vremii nu va mai îngădui reluarea unei tradiții facile, care reduce munca repertoriului la colaborarea interesată și parțială a artiștilor.

O spun cu atât mai multă convingere cu cât mă adresez

unui dramaturg român prețuit. Autorul *Soranei* va ști să apere mediocritatea națională. Iar dela un scriitor robust și fecund, mă aștept la o încredere tot atât de robustă în destinele literaturii naționale.

E. LOVINESCU

Să mutăm altarul!..

Crezul meu!..

Aseară, în altaru-ți tainic,
Am găsit vărsată, de o mână rea,
Candea mea albă ce nestins ardea,
Săndrumeze sborul îngerului crainic,
Când va fi să vie, când va fi să'mi dea,
Mugurii de aur, mugurii de nea,
Dăruiți de domnul crinilor din stele...

Crezul meu!..

Aseară două gânduri rele,
Au șoptit speriate psalmul cel nespus!..

Și-am umplut potirul și l'am pus mai sus
Și-am aprins iar para luminiții mele
Se vegheze'n calea solului de sus...

Dar de-aseară toate gândurile-s grele,
Și se sbat zadarnic în netihna lor,
Că nu pot să ștergă, și nu pot să spele,
Urmele pe care pisma mâinii rele,
Le-a lăsat pe-albastrul sfântului covor!..

Crezul meu!..

Aseară dorurile mele,
S'au speriat—și—acuma, toate plâng și vor
Să-ți mutăm altarul, tot, să-l ducem până
L'om 'nălța acolo unde nici o mână,
N'a ajuns să stingă raza unui dor..

ELENA FARAGO.

BALUL PREFECTURII

(Urmare și sfârșit)

Astăzi, orașelul e în fierbere. Servitoarele aleargă în toate părțile în ghete dăruite, încălțate pe piciorul gol, cu un șaluf găurit, legat în cruce, cu fustișoarele de cit learcă de apă pela poale. Una din ele intră la *Hotel Imperial*, un rând de case vechi legate de stradă cu o podișcă de scânduri, unde iau masa magistrații.

— «M'o trimis duđuca să-ți spun matală, c'o făcut niște curechi cu rață și știe că-ți placi matali și ți-o trimis și matală», spune isteț și pe nerăsuflăte Marița, roșie, cu părul încălțit, suflând în degetele-i înghețate.

— «Ce face conia?» întrebă substitutul.

— «Săr't m'na, șadi pe canapè».

— «Să-i spui sarutări de mâini; la bal vine?»

— «S'o 'ncrețit de-asăară».

Toate duđuile, cucoanele, toate s'au încrețit de-asăară.

Disdedinineață trec dela una la alta, în matineuri scurte, impodobite cu șaluri, cu șoșonii deschieați luași la repezeală, pentru a se *coafa*, a strecura vre-o nouitate, a și împrumuta vre-o broșă.

Acum pe seară stau în frig în colțul grădinii, în dosul pomilor, deja încorsetate, coafate, cu tupeul în *papillottes*, pândind sosirea călătorilor dela tren. Făcându-se că nu se văd, se spionează pe furiș, jenate că au fost surprinse și sfârșesc printr'o conversație generală cu vorbe și răsete ce străbat clar aerul rece. Trăsurile vre-o trei la număr, încep a se ivi din vale; bicele ce se rotesc furios deasupra cailor, cari galopează dezordonat, cu hățurile fluturate de birjarul pornit pe spate.

— «Patru, *ma chère*, i-am văzut bine: câte doi în fiecare trăsură»...

— «Sunt șease, tante Hélène: doi erau în trăsura ce a apucat pe din dos la poștă; unul era din călărași».

— «Mai uite unul!».

Și toate intră în casă sărind, bătând din palme, sărutându-se, scuturate de o bucurie lăuntrică, pline de expansiune și generozitate.

A înserat dedemult. Pe stradă felinarele clipind dureros din ochi împrăștie o lumină săracă.

Un miros a *părit* ce plutește în aer, câte-o fereastră luminată a *giorno* la fiecare casă, arată că doamnele sunt la toaletă. Bărbații deja îmbrăcați — cei oficiali în redingote, tineretul în jachetuțe — toți parfumați, c'o mănuse în mână, tunși de ieri după același calapod, întineriți, așteptau acum rândul la bărbierit. Ingrămădiți de ofițerii localnici, cari — din ordine superioare, motivate de energia prefectului, se întoarseră la timp din marș — își fac mici politețe, vorbesc o franțuzească liberă, caută să facă spirite, să pară «très hommes du monde». Alții

gata de multă vreme, pândesc între două păhărele la băcănă din colț, să treacă trăsura prefectului pentru a-și conduce apoi familia.

Acasă, cucoanele sunt observate de aceeaș grijă, temându-se fiecare să nu ajungă prea devreme.

— «Ia dă tu o fugă, Marișo, și te uită pe geam la club să vezi cine a mai venit. Dar bagă bine de seamă, nu fii proastă și să vii repede. Auzi tu?... Ia șaluțu meu...»

Căci trebuie să știți că după întârzierea la grădină, la teatru și mai ales la baluri se măsoară întrucâtva în orașelul nostru, rangul boeriei. Această pretenție înființează o aristocrație complicată, admirabil nuanțată de lefurile bărbaților, dela partidul dela putere și chiar de calitatea sângelui, dacă bine înțeles ești cel mai scăpătat boer.

Astăseară însă, berlina lui Șarpălău, cu dimensiuni fantastice — se face și cupeu și sanie — cumpărată pe vremuri dela prințul Vogoride, trasă de doi cai bălani stropiți cu linte, nu dovedește căratul cucoanelor la prefectură. Toate se grăbesc să vină, pun bătrânului vizitiu aceeaș întrebare:

— «Pe cine ai mai dus, moșule?»

— «Pe a lui cuconu Costică, pe alde cuconu Iorgu»...

— «Da trăsura lui M-me Mogoș a trecut?»...

— «Zău, iaca n'am băgat de samă; ba mă tem c'a trecut... Da, da, o trecut; i-am văzut în capul scării, acu mi-aduc aminte, când mă duceam sa iau pe cucoana lui domnu casier.»

La ora zece, sala e plină. Prefectura *lucrată în regie* tremură din temelie ca o gelatină. Călăreții valsau corect, cu figuri de vitrină, bătând din pinteni; infanteriștii stau bosumflați într'o rezervă ostilă; civilii muiți pe genunchi, fac glisade disproporționate, cu arabescuri de patinaj, *sans facon*, ca la ei acasă.

Un freamăt trecu însă prin asistență sburlind *tupeurile*, punând în mișcare evantaiurile, întărind șoaptele, lăsând în scenă o singură pereche, un bloc, doamna Sogar purtând literalmente în brațe un roșior micuț, cu capul pierdut între colinele bustului ei, gol ca al străbunei Eva înaintea păcatului originar.

— «Ai văzut? C'est vraiment honteux.

— «A son âge, ma chère... se face de râș»...

— «Dacă îi dă nas.

— «Dar ofițerul cine este?»

— «Radu.. domnul Ivașcu», se corectă, roșindu-se o fetiță ca de vre-o 15 ani.

Dar șoaptele s'au întrerupt deodată. În redingotă lungă, cu cravată albă și nasul roșu, cu gesturi automate, apăru în cadrul ușii, ținându-se la braț ca într'o fotografie de nuntă, domnul Wilhelm Pinkler, inginer cu Puppchen, adorabilă de confuziune și stângăcie.

Linștea subită, murmurul de surpriză care îi succedă și ochiadele pline de admirație și înțeles ce-și aruncau bărbații maltratându-și mustața, pierdură fata cu totul.

Își veni însă, repede în fire, dând cu ochii de doamna Mogoș, către care se îndreptă ușurată, râzând, simțindu-se de acum în siguranță.

— «Ei bravo, domnule Pinkler! Văd că te ții de vorbă»...

— «Chind eu spunem la D-tră un lucru»...

— «Hai fino, să te prezint la cucoane»...

Dar preluđuul unui vals amână această ceremonie. Elvira se îndreaptă spre scaune.

— «Că doar n'ai venit să faci tapiserie».

— «Dar nu cunosc pe nimeni»...

— «Atâta pagubă să fie».

Și cuprinzându-o de talie o îndreaptă, roște de plăcere spre grupul *invitațiilor speciali* cari, fiind înaintea supeului, nu se amestecaseră încă printre civili.

— «D-l Sublocotenent Ivașcu, nepotul meu; D-na Pinkler. Rădăle, te numesc pentru astă sară, cavalerul ei de onoare. Sper că vă veți înțelege de minune. E mai de sama d-tale», adăogă ea cu ironie, privind semnificativ în spre cucoane. «Dar ce vă este? Ia uită-te la ei cum s'au îngălbenit! Ia mă rog, nu vă fasoliți atâta, că mie nu-mi place... și 'nperechindu-i, îi împinse zăpăciți în vârtejul valsului, fără să bănuiască nimic, fără nici un gând ascuns, condusă numai de dorința de a o face să-și uite necazul.

— «Nu te teme, am îngrijit și de dumneata», zise ea răsând, întorcându-se către d-l Pinkler, roș de ciudă ca un rac fiert; Am trimis să aducă șahul lui Mitică. Doctorul te așteaptă în bufet...

Prins între două pasiuni și neputând urma pe una, domnul Pinkler se lasă învins de cealaltă.

Deși porniseră cam incurcați la început, totuși stimulați de privirile ironice ale lumii, Radu și Elvira se încordară și strângându-se mai de aproape, porniră ritmic, legănați de melodia unui vals molatec, recuceriți deja de dragostea lor veche.

— «Ești nepotul lui M-me Mogoș? îl întreabă fata, reculegându-se cea dintâi.

— Da! nepot de vară... Te-ai măritat de mult?...

Și ce nu-și spuseră apoi, ce nu se întrebaseră o seară întreagă, depănând trecutul, amintindu-și dragostea lor veche, sub ochii întunecați ai doamnei Sogar, care nu-i slăbea o clipă. El, aprins, mai cu experiență, deci plin de îndrăzneală; ea plină de patimă și de un dor ascuns de răzbumare.

Eră pēla cadrulul al doilea. Dela bufet se auzia zgomot de tacă-muri. Lumea amețită de muzică, de dans, de vorbă, fu trezită deodată de vocea pierdută a unei dudući care strigă îngrozită de spaimă: «Foc!»...

Un pot-pourri de voci înspăimântate se ridică într'un singur vaer deasupra prefecturii și toți, clae pe grămadă năvăliră spre eșire.

— «Fimeile,.. lăsați fimeile întâi!»... striga substitutul luptându-se amarnic să ajungă la ușă.

— «Cine mă calcă pe coadă? Stai, frate, că-mi rupi rochia».

— «A cui e mâna asta? domnule, nu abuza, nu-i frumos!»

— «Stați, frate, ce vă este? nu-i nimic!» exclamă prefectorița desperată. «S'a aprins lampa din toaleta cucoanelor.» Nu-i nimic... Lampa ce mare dela cafină»...

— «Apă, s'aducă apă repede!»...

— «Nu, nu trebuie apă că se 'ntinde. Lăsați-o că se stinge.

Dar vai, era prea târziu! Un cavaler din elită plin de zel și inițiativă, lepădând surtucul, și improvizându-se pompier, balansă o cofă cu apă și vizând lampa, aruncă cu dibăcie conținutul în capul doamnei Sogar, care tocmai intra pe ușă.

Ilaritatea generală puse capăt panicei. Cucoanele satisfăcute râdeau isteric. Doamna Sogar se sbătea de moarte în mâinile bărbatilor compătimitori, cari o cercetau, o pipăiau, să vadă probabil, dacă n'a fost rănită de apă.

— «Ah, lăsați-mă!... Dați-mi pace... Chemați pe Pinkler... o fugit Pinklăroaia...

— «Ale! cu cine?» întrebară mai mulți.

— «Cu Radu...

— «I-auziți comedie!»

— «Eră cu ochi și cu sprâncene, ma chère... Nu s'au despărțit toată noaptea.»

— «Ci bagiocură... tocmai cu Radu...

— «Eram sigură...» exclamă pripit o domnișoară dela Sacre-Coeur.

— «Te poftesc să taci!», zise mamă-să furioasă. «De unde erai așa de sigură, mă rog, D-tale?»

— «Dar ce o să zică biata M-me Mogoș...»

— «Ce să zic dragă, ce să zic...; exclamă prefectorița venind de departe, frângându-și mâinile. «Inchipuți-vă, oameni buni, că s'o apucat ș'o fugit cu trăsura mē... Vă place? Pinkler o căzut ca un butuc... Când să-l trimet acasă cu doctorul, ia trăsura de unde nu e...»

— «Bietul inginer! Tocmai când îi terminase educația.»

— «Fugi, nu mai râde! Zi mai bine ferească Dumnezeu!... Ca mâine te văd însurat.»

— «Saracu de el... oare o scăpa!»

— «Dă... Sogar o spus că dacă nu moare poate să se 'ndrepte»...

— «Cam greu să se mai îndrepte. Țiu minte cu bietul conu Ionășă!... tot așa... i-o venit rău... și rău... și rău... și dus o fost!»

— «Parcă cu conu Vasilică n'a fost tot așa... odată ce te apucă damblaua, s'o mântuit!»

— «Asta e răsplata adorațiunii noastre,» zise cu resemnare galantă procurorul.

— «O!, mai plânge-te *mauvais sujet*... chiar că ți-ar trebui una ca asta când t'ei însura... Mai bine caută să-i prinzi».

— «Ba să spun drept, dac'ar avea obraz nu s'ar mai întoarce»...

— «Nu mai vine», opinară în cor duduile, emoționate de drama conjugală ce se deslegase sub ochii lor în chip atât de fericit, chinuite toate de același regret ascuns.

Pinkler a murit. Dar vorba lui M-me Mogoș... lumea nu s'a isprăvit cu el. Elvira este astăzi soția unui senator bogat, pe care-l învârtește. Mulțumită lui Radu a intrat și ea în fine, în lumea bună, de aceea el e nelipsit dela masa lor. În orașelul nostru, balul' prefec-turii a rămas de pomină.

Maiorul GHEORGHE BRĂESCU

Clopoțele din Suceava

Din țara Polonului
La palatul Domnului
Venise, mări, venise
O domniță ca din vise
Ce cu farmec cuvânta
Și mândre cântări cânta...
Când pornea ea doinele
Răsuna poienile
Se iveau și zorile
Să-i asculte horile
Iar privighetorile
In ceas de apus
Ascultau supus
Doinele și horele
Horele și doinele
Cum altele nu-s
Nici la Domnul sus!

Iar Măria Sa
Vodă își lăsa
Alba frunte 'n mână,
Ochii în țărână
Și-ascultă, uitat,
Glasul fermecat
Sporindu și cântările,
Vrăjind depărtările.
Doamna asculta
Și-asculta cu ea
Toate jupănițele
Blânde ca oițele,
Boeri și curteni
Preoți și mireni
Vlădici, episcopi,
Preoți, potropopi
Cu bărbile'n piept
Cu gând înțelept
Ziceau : S'auzim
Pe-acest heruvim !...
Și să-l preaslăvim
Deapururi, amin !

Domnul ce făcea?
Capul își pierdea
Și-mi-o îndrăgea
Pe alba străină
Cu ochi de lumină
Cu părul de fir
Obraz trandafir
Gingaș mărgărint
Trâmbiță de-argint!
Iară Doamna țării
Se lăsa oftării
Căci nu îndrăznea
Săraca de ea
Să se plângă Domnului
De fata Polonului
Ședea singurică
Tremura de frică
Biata păsărică
Și vărsa 'n tăcere
Șirag de mărgele
Din ochii umbriți
Cu lacrimi gătiți
Din ochii curați
Mult îndurerați.

Dar iată o babă
Că vine și-o 'ntreabă
«—Nu ghicești, stăpână,
«Gândul care-o mână
«Pe viespea leșească
«La curtea domnească ?
«O babă neroadă
«A putut să vadă
«Că este-o iscoadă
Iscoadă vrăjmașă
La suflet trufașă,
Iscoadă străină
La suflet haină
Venită la noi

Cu gând de război:
 Are slugi cu zecile
 Ne 'nvață potecile,
 Cumpăra boerii
 Oștenii, boierii
 Ne vinde dușmanilor
 Taina căpitanilor
 Iară mintea Domnului
 O dă prada somnului!
 Auzind acestea
 Duse Doamna vestea
 Și zise Voevodului:
 «Ai grija norodului,
 «Pune să-mi alunge
 «Dușmanca! Mi-ajunge
 «Atâta rușine.
 «Săraca de minel!»
 Iar Măria Sa
 Mult nu pregeta
 Iscoade punea
 Și iată ce-afila:
 Frumoasa străină
 Cu ochi de lumină
 Cu glasul de argint,
 Gingaș mărgărint
 Era o trufașă
 Iscoadă vrăjmașă
 Ce venise 'n țară
 Cu gânduri de fiară
 Să ne ispitească
 Și să ne vrăjească
 Să 'nvețe cărările
 Și să umple zările
 De oaste leșească
 Să ne copleșească!

«A-ha-ha! Vodă striga
 Și îndată porunca
 Măcar că-i plăcea
 Frumosa străină
 La suflet haină:
 — De grab s'o luați
 Și s'o spânzurați!

Și galbenă foarte
 Mi-o ducea la moarte
 Pe acea străină
 Dar iată că la Domnie

Un copil a fost să vie:
 Fiul Voevodului
 Dragostea norodului
 Care astfel cuvânta:
 —Alelei Măria Ta!
 Nu ucideți ciocăria
 Căci îmi piere veselia,
 N'omorâți privighetoarea
 Că mă fură întristarea
 Și mă duc taică, și mor
 De-a ei jale, de-al ei dor!

Voevodul se 'mbuna
 Și de moarte o ierta
 Intr'un turn mi-o închidea
 Sufletul și-l răcorea.

Dar ce veste vine'n țară
 Năvălesc Polonii iară
 Năvălesc cu miile
 Inegrind câmpiile
 Când răsare soarele
 Pustiesc ogoarele
 Iar pe înseratele
 Pradă toate satele.
 Umblă ca șopârlele,
 Sar ca lupii gârlele
 Și despoae târlele...
 Ne cunosc potecile
 Căci avea cu zecile
 Slujitori în țară
 Acea blândă fiară
 Iscoadă vrăjmașă
 La suflet trufașă
 Care mintea Domnului
 O dăduse somnului!

Vodă se trezea,
 Pe cal călărea,
 Porunci împărțea
 Vestea mănăstirile,
 S'adune oștirile
 Prin dangăt de clopote
 Să vină în tropote...
 Cu glasuri de buciume
 Incepeau să sbuciume
 Căile și văile
 Văile și căile.

Ca din zori, cu miile,
Să vie armile!

La porunca lui
Doamne, ce văzui?
Din adâncul zărilor
Ca nisipul mărilor
Voinicii soseau
La luptă porneau
Și 'ndărăt luau
Toate bogățiile
Ce-au furat armile:
Bucuria satelor,
In floarea bucatelor
Taurii și vacile
Ce gemeau, săracile,
Caprele și oile
Tremurau ca foile...
Le lua și prăzile,
Tronurile, lăzile,
Lăzile, vesmintele
Odoarele sfintele
Sfintele odoare
Icoanele rare
Cu mărgăritare
Salbele de aur
Ca ochi de balaur
Potire și candel
Sculele, smarandele,
Smarandele mii
Cu focuri verzii
Ce păreau că-s vii...

Și le mai luară
Multă pradă rară
Venită de-afară
Dela ei din țară...
Iar de bucurie
Precum să se știe
Domnul, ce făcea?

Degráb porunca
Ca pe turnuri nalte
Să se urce alte
Clopote'n Suceava
Cari să cânte slava
Oștilor domnești
Ce goliră plaiurile
De toate alaiurile
Hoardelor leșești!

Meșterii veniră,
Aramă topiră,
O topiră'n clopota
Și turnară clopote
Roșii, lucitoare,
Ce râdeau în soare...
Dar cum le urcau
In turn, nu sunau
Ba sunau dogit
Ca lemnul tocit
Nu cum ar suna—
Vesel osana—
Clopotele grele,
Dăngăbind la stele,
Clopote ușoare
Clinchetind în soare.

Meșterii turnară
Clopotele iară
In turn le urcau
Și le încercau
Dar iar nu sunau
Cum se așteptau
Boeri și curteni,
Preoți și mireni.
Le stricară iară
Ba și-a doua oară
Ba și-anoua oară
Și tot nu sunară
Ci sunau dogit
Ca lemnul tocit.
Până când, mări,
La curte veni
Fiul Voevodului
Dragostea norodului:
Și iarăși vorbi:
—Stai, Măria-Ta!
Nu te încrunta!
Astă-noapte'n vis
Cerul s'a deschis
Și se dete jos
Un inger frumos
Care cum venea
Se tot înegrea
Și era acum
Un inger de fum,
De fum și de scrum...
El vorbi zicând:
—Veți muri pe rând

Clopote turnând
 Și nu vor suna,—
 Vesel osana—
 Până'n ziua când
 Nu veți arunca
 În valul de-aramă
 Ce fierbe și-o chiamă
 Pe alba vrăjmașă
 La suflet trufașă,
 Șerpoaica flămândă
 Ce-a vrut să vă vândă!
 S'o cuprindă clopotele
 Și-or să sune clopotele!"

Abia că vorbise
 Fiul Voevodului
 Dragostea norodului.—
 Poarta se deschise
 Și din turn fu scoasă
 Străina frumoasă
 Și la focul pus
 Au dus-o pe sus!

Arama fierbea
 Și'n clocot vorbea
 Și parcă cerea
 Mai curând să vadă
 Cea mai rară pradă
 Domnița din vise
 Ce 'ntr'o zi venise
 La palatul Domnului,
 Din țara Polonului.
 Mult nu pregetară
 O și aruncară
 Și cât ai clipi
 În val se topi
 Și se risipi,
 În valul de-aramă

Ce ca vinu'n cramă
 Gălgăind fierbea
 Și tainic vorbea
 Și mi-o cuprindea
 Și mi-o înghițea
 Și se sătura
 De alba străină
 Cu ochi de lumină,
 La suflet haină!
 Au turnat apoi
 Clopotele noi
 Și le-au aninat,
 Și le-au încercat
 Și ca prin minune
 Au pornit să sune
 Și sunau, sunau
 Da cum răsuna
 Clopotele grele?
 Sunau parcă'n ele
 Cântau ciocârlii
 Și ingerii mii.

Iar Măria-Sa
 Vodă asculta,
 Doamna asculta
 Și-asculta cu ea
 Toate jupânițele
 Blande ca oițele
 Și toate fecioarele
 Albe ca mioarele
 Stareți, episcopi,
 Preoți, potropopi
 Cu bărbile'n piept
 Cu gând înțelept
 Ascultau vrăjiți și ei
 Toate cântecele ei
 Înălțând spre ceruri slava
 Clopotelor din Suceava...!

VICTOR EFTIMIU.

ELEGII

I

Sufletul meu înflorise în mijlocul verii de jar
Cerul plutea peste el, cer de lumină și vis,
Când, minunată femeie — potir cu venin și nectar —
Peste ale vieți-mi câmpii drum de durere-ai deschis.
Ca un copac ce-și desface frunzarul cu proaspătul rod
Te-a 'mbrățișat tremurând sufletu-mi lacom și nou
Și proslăvind frumusețea-ți ca uu sugarnic rapsod
Ți-a furișat până 'n gând al vijeliei ecou.
Neștiutoare și dulce ca un copil ce se joacă
Ai scuturat surâzând rodul bogat la pământ ;
Fructe de purpur și aur mi-au smuls de pe fiece cracă
Toată toamnă-mi treptat mi-ai risipit-o în vânt.
...Astăzi e toamnă 'mprejuru-mi și iarna-mi aleargă în cale,
Sufletu-mi plânge 'n zadar bocet sălbatec de ploii —
Nemai având ce culege din crengile-mi moarte și goale
Tu ai plecat surâzând fără să cași înapoi...

ION SÂN-GIORGIU

Teoria istorică a lui A. D. Xenopol

Rar s'a văzut luptă mai aprigă ca aceia dintre partizanii științificării istoriei și cei cari susțineau că istoria nu este și nu poate rămâne decât o artă.

Cum s'a ajuns la această luptă ?

Lăsând la o parte îndepărtata epocă în care istoria se scria „ad perpetuam rei memoriam“, adică numai pentru înregistrarea faptelor, pe care persoana ori clasa conducătoare a grupului social avea interes să le păstreze în amintirea poporului; trecând repede peste perioada literară a istoriei, în care, după expresia

lui Quintilian: „scribitur ad narrandum et non ad probandum“ ajungem, în vremile moderne, la faza științifică a istoriei.

Machiavel, care pune toate evenimentele sub conducerea supremă a hazardului; Bossuet cu potrivnica sa concepție theistă¹⁾; Vico, cu pesimista teorie a cercului vicios în care evoluiază omenirea, teorie corijată de Goethe și Spencer; Montesquieu și Herder cari caută cauza evenimentelor în ele înșile și în influența naturii exterioare și, în sfârșit, Comte cu teoria sa pozitivistă care lărgeste atât de mult hotarele istoriei,—acestea sunt treptele cari ne urcă în arena în care va avea loc sus—pomenita luptă ideologică și la care Xenopol a adus una din cele mai victorioase contribuțiuni.

* * *

Xenopol socotește istoria drept o știință, și nu o știință singulară ci „un mod de concepție al lumii care se aplică la toate fenomenele și la toate felurile de cunoștințe“. Și ca punct de plecare al teoriei, el grupează științele în *științe de coexistență sau de repetiție și științe de succesiune*, primele fiind sisteme de asemănări, celelalte, sisteme de deosebiri. Aci el acuză pe savanții moderni că nu și-au dat seama de această deosebire capitală și că din această cauză n’au putut muta istoria din sfera artei în cea a științei.

Înainte de a trece la „calea“, pe care o indică Xenopol și care, după el, e singura care va duce la ridicarea istoriei la rangul de știință, să ne oprim puțin la deosebirea pe care o face între faptele coexistente și cele de succesiune. Că primele se repetă totdeauna în acelaș mod și că deci formează sisteme de asemănări e foarte exact; e mai puțin exact însă că celelalte nu se repetă nici odată în acelaș chip, formând, prin urmare, sisteme de deosebiri. În adevăr dacă faptele de succesiune nu se aseamănă între ele în întregime ca cele de repetiție, nici deosebirea între ele nu e completă. Ele au o oarecare stabilitate. După cum observa D. I. Floru²⁾, minimul de asemănări cari există între indivizi și după care ei pot fi grupați în aceeaș clasă, există și între fapte. Afară de aceasta mai e puterea de conservare care e un fenomen nelipsit în lumea organică și neorganică; iar faptele actuale suferă influența celor trecute.

După ce a făcut o nouă sistematizare a științelor, Xenopol dă o nouă definiție legii: legea este rostirea prin cugetare și limbă a felului cum se manifestează o putere a naturii. E o definiție care—desigur—poate sta foarte bine lângă aceia a lui Montesquieu ori Comte.

Știm că Spencer redusese formula evoluției și-a disoluției la principiul persistenței forței. Un corolar al acestui principiu

1) „L’homme s’agite et Dieu le mène“.

2) I. Floru „Constituirea istoriei ca știință“.

e că : forțe egale produc rezultate egale și forțe neegale produc rezultate neegale. Xenopol pare a corecta acest corolar spunând că : „forțe egale produc rezultate egale *când lucrează în aceleaș împrejurări*.”

Fenomenul fiind produsul dintre putere și împrejurări și *puterea* fiind statornică, urmează că întreg fenomenul va fi statornic dacă și *împrejurările* vor fi constante, Lucrul e imposibil pentru fenomenele de succesiune. Urmează deci că pe când coexistența dă naștere la *legi* generale de producere a fenomenelor, succesiunea, lucrând asupra unor împrejurări veșnic altele, dă naștere la *serii* de fenomene deosebite mereu. Iată o idee capitală din teoria lui Xenopol.

Ca reprezentante ale unor întregi clase de fenomene noțiunile de lege și de serie au trezit în Xenopol dorința de a face o comparație între ele. În scurt : legea e independentă de timp, pe câtă vreme seria nu poate exista decât în scurgerea timpului. Apoi legea nimicește faptele din care a fost extrasă, nelăsând să subsiste decât caracterul lor comun ; seria le lasă însă în întregime. Pentru a poseda o lege e de ajuns a cunoaște formula ei ; cunoștința faptelor din cari a fost extrasă poate servi cel mult la repetarea experienței care a slujit la formularea ei ; la serie însă dacă nu se cunosc toate faptele ei individuale ci numai ideea abstractă eu e nici un folos pentru minte.

Deosebiriile acestea între lege și serie, după cum o mărturișește Xenopol însuși, nu-i sunt proprii ci au fost făcute înainte, de alții, ca Dormann și Rickert. Mai este însă o deosebire care a scăpat și cugetătorilor germani și lui Xenopol, dar care n'a scăpat savanților francezi Langlois și Seignobos. Într'adevăr în științele de legi, faptele stau înaintea observației și reflexiunea urmează după stabilirea sigură a lor, după lege ; în științele de serii și în deosebi în istorie reflexiunea și raționamentul precedă faptul : trebuie să pleci dela documente, să le faci critica spre a stabili seria. Legea anterioară criticei și reflexiunii, seria e posterioară lor¹⁾.

Auguste Comte spune : „Savoir, c'est prévoir”. Poate istoria prevedea viitorul cum o face bunăoară astronomia ? Ce crede Xenopol despre aceasta vom vedea într'un viitor articol.

VIRGILIU MOSCOVICI

1) Vezi și în această privință, I. Floru loc. cit.

CRONICA LITERARĂ

DARURILE PĂMÂNTULUI de Nichifor Crainic

Darurile Pământului, volumul recent al D-lui Nichifor Crainic pretinde în ciuda armoniei, unității și mai ales a selecțiunii, să înfățișeze aproape întreaga d-sale producție poetică din ultimul timp.

Rar se poate găsi volum mai neegal, de o inspirație mai felurită și de o mai mare variație în emoția artistică și mai ales în mijloacele ei de exprimare.

Cunoaștem pe D-l Nichifor Crainic din *Șesuri Natale* ca pe un poet al țarinilor, duios și mai ales foarte îngrijit în formă și de o inspirație sinceră, cece făcea pe mulți să treacă peste lipsa notei personale din cea mai bună parte din versurile întrunite sub acel titlu.

Cântând marile puteri creatoare ale naturi cu cari sufletul i se simțea înrudit și, nu rare ori, contopit în multiplele ei manifestațiuni, robusta credință a poetului în această penetrare a Dumnezeirii în toate tainele mărunte și mari ale firii ar fi făcut din D-sa, dacă acest *misticism naturalist* ar fi fost dublat de o concepțiune originală și mai comprehensivă, un reprezentant de valoare al *panteismului* în poezia noastră.

D-l Nichifor Crainic are însă numai atitudinea și nu și mijloacele de a o realiza. Versurile D-sale impresionează plăcut—nu supără adică prin nimic buna cuviință literară—dar se uita ușor. Cu factură elastică, poeziile D-sale pot cuprinde un număr oarecare de strofe în plus ori în minus, fără ca economia bucății să se resimtă prea mult.

Copacul și Terține pentru un arbore alături de *Toamna* sunt singurele piese de rezistență ale „*Șesurilor natale*”. În primile inspirația se concentrează, își află haina, pe măsură și isbutește să se impună prin ridicarea la simbol a trecătoarelor aspecte ale firii și sufletului omenesc. Exceptând *Toamna* care e caracteristică prin linia sculpturală și definitivă a unei făpturi antice, restul se pierde în impresia de ceva foarte comun și foarte cunoscut. Nu cu multă greutate descoperi pe Goga din *Cosașii* ori chiar de aiurea în: *Șesuri Natale* (ca ton general și imagini) în *Poetul*, iar în *Un cântec pe secetă* apar în versuri întregi rime bine cunoscute (*Plângea în el livada și țarina bolnavă*, iar mai departe: *Și tremurau susururi de veștedă-otavă*).

Cu scăderi explicabile, *Dimineața* ne face să ne gândim la St. O. Iosif, blând și duios cum îl știm cu toții, înviorat de energia metrelui propriu lui Coșbuc.

Pe locurea poetul cade în adevărat prozaism ;

Care în dorul lor de tine vor să-ți cadă fărâmați

Sub ucigătorii pași

Dar în urma ta s'a pleacă triști și grei

Că tu nu te uiți la ei

(Romănițele din vale)

Cântecul patriei cari preced „Şesurile Natale” şi *Arhaicele* care urmează după ele, fără a aduce nimic nou, reeditează lucruri foarte vechi şi spuse mai bine de alţii. Prinse în atmosfera în care au fost scrise şi *Cântecul patriei* şi *Arhaicele*, care apăreau în timpul refugiului şi al celor mai grele momente ale neamului, plăceau şi încălzeau pe cititor. Nimeni nu se mai gândea atunci că *Moş Crăciun 1917* vine deadreptul dela Goga, că în *Patrie* sunt strofe care ca şi cele din *Magii* vin tot de acolo, sau că *Mănăstirea* respiră numai din atmosfera satirelor lui Eminescu.

Poezia patriotică se pare că a rămas misterul neînţeles în literatura noastră de nimeni altul afară de Grigore Alexandrescu.

În *Cântecul patriei* ale D-lui N. Crainic nu se regăseşte nimic din fiorul vremurilor mari ce depăşesc soarta şi momentul critic din evoluţia unui singur popor, pentru ca opera de artă care îl cuprinde să stea vecinic în picioare.

Nici *Arhaicele* judecate la lumina acestor criterii nu rezistă. Ele nu cuprind nimic în afară de şterse, nespontane şi chiar nesincere evocări ale unei lumi eline, în acelaş loc pusă aproape de epoca hauducilor naţionali sau a castelelor medievale.

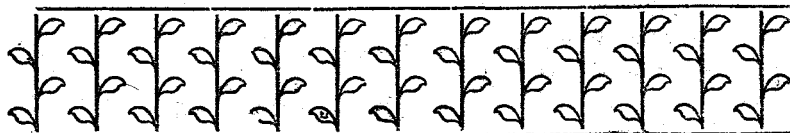
D-l Nichifor Crainic nu uită nici odată vechia şi nepotrivita manieră de poet *ţărănist-patriotic* datorită căreia de multe ori ajunge la *împrumutul literar*.

Sufletul D-sale de poet—căci incontestabil D-l N. Crainic e un poet în adevăratul înţeles al cuvântului—nu se cuprinde întreg în vers decât în rariile momente de uitare, când nesocotind pe înaintaşi de a căror obsedantă influenţare ce se simţea încătuşat (*Cântecul* din „*Ploae cu Soare*” toate amintesc pe Goga: *Dorurile mele n'au întruchipare* etc.) se ridică la înălţimea de inspiraţie şi la opera care rămâne prin acea notă de simţire personală şi restrânsă la viaţa de gândire concentrată.

De aci isvoresc lucrurile frumoase ca *Paianjenul* sau *Miserere Domine*, de aci porneşte şi delicata poezie amoroasă, plină de emoţia reţinută şi sfioasă a unui suflet ce vecinic se caută pe sine în sine însuş, în natura înconjurătoare sau în femeia iubită.

De altminteri *Ploae cu soare*, lăsând deoparte defectele de care vorbeam şi care, dacă volumul era mai bine selecţionat puteau fi înlăturate, e partea cea mai vie şi mai interesantă din tot volumul, fiindcă pune mai bine în lumină felul cel nou şi propriu către care se pare că în mod definitiv se îndreaptă poetul.

MIHAIL IORGULESCU

A APĂRUT

ANUL II

No. 2

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Sumarul:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

- Nedreptățiții și favoriții literaturii** . *E. Lovinescu*
Așteptare (poezie) *Alexandrina Scurtu*
Regina Elisabeta (nuvelă) *Maiorul Gh. Brăescu*
Povestea Cucului *I. Dragoslav*
Civilizația Germană *George Cornea*
Povestea noastră (poezie) *I. N. Pârvulescu*
Pe Șantier (schiță) *Andrei Braniște*
S. M. F. S. F. 300 L (schiță umoristică) *G. M. Vlădescu*

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.

Lei 36 pentru un an

„ 18 „ șase luni

Prețul unui număr Lei 4.—

EDITURA ALCALAY

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

COMEDIA ○ ○ ○ ○ ○

○ ○ ○ ○ **DRAGOSTEI**

ROMAN

LEI 7.50

EDITURA ALCALAY

BCU Cluj / Central University Library Cluj
ULTIMELE NOUTAȚI

VICTOR EFTIMIU

CORABIA CU PITICI

O serie de povestiri, scrise într'o limbă colorată, cu subiecte dramatice și palpitate, cuprinse într'un volum de peste zece coale, cu coperta în culori.

5 LEI